

فريبا يادگاري

پوشگاه هم‌انسان
رنگین و هم‌انسانی

در کلاس

کودک لگنتی

مادر می‌دانست که فرزندش در مدرسه مورد تمسخر همسن و سالانش قرار می‌گیرد، اما معلمان نسبت به این مسئله آگاه نبودند. ناامیدی گاهی چنان بر مادر غلبه می‌کرد که تصمیم می‌گرفت پسرش را از مدرسه بیرون آورد و خودش در خانه به او درس دهد تا حتی الامکان او را از نگرش‌های منفی اطرافش نجات دهد.^۱

مقدمه

معلمان مدارس ابتدایی، به ویژه مدارس پسرانه، در طول دوره خدمات آموزشی خود بدون شک با کودکان لکتی مواجه شده‌اند. این کودکان ممکن است صداهای گفتاری را تکرار کنند یا آن‌ها را بیش از حد بکشند و نیز ممکن است هنگام صحبت کردن تقلای زیادی کرده، دچار تنش شوند. باید دانست که چنین کودکانی نیاز به کمک و حمایت دارند، زیرا مشکل لکت می‌تواند عملکرد درسی آن‌ها را تحت‌الشعاع خود قرار داده، باعث افت تحصیلی در آن‌ها شود. در واقع نتایج تحقیقات مربوط به اثر لکت بر زندگی افراد لکتی نشان داده است که لکت بدترین اثر منفی و مخرب را بر زندگی تحصیلی و شغلی آنان داشته است.^۱ در این مقاله سعی بر آن است نکات مختلفی در مورد دانش آموزان لکتی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد که بعضی از آن‌ها مورد سؤال معلمان محترم نیز هست.

آسیب‌شناسان گفتار و زبان امروزه مشکل لکت را با دیدگاه کل‌گرا و به صورت زیر مجموعه‌ای از مهارت‌های ارتباطی نگاه می‌کنند. با توجه به این که لکت یک پدیده شنونده-وابسته است، نقش شنوندگان و مخاطبان در ارتباط با فرد لکتی، نقشی مؤثر و قابل توجه است. در واقع لکت در یک چرخه ارتباطی بین شنونده و گوینده شکل می‌گیرد و شنوندگان و اطرافیان فرد لکتی با واکنش‌های صحیح ارتباطی می‌توانند تأثیری مثبت بر گفتار فرد لکتی داشته باشند.

بسیاری از تکالیف درسی دانش آموزان ما بر مهارت‌های زبان کلامی تکیه دارند. دروس حفظی، پاسخ‌گویی شفاهی و از برخوانی آن‌ها، قرائت دروس با صدای بلند در کلاس، داوطلب شدن شاگرد برای سؤال کردن یا پاسخ دادن، خواندن انشا و اهمیت کنفرانس دادن دانش آموز درباره موضوع خاص، همه و همه نیاز به روانی کلامی و مهارت در بیان و داشتن جرئت و جسارت لازم برای ابراز خود به شیوه گفتاری دارند.^۲ کودک مبتلا به لکت ممکن است در تلاش برای ابراز خود ناکام بماند و از بیان احساسات و افکار خود طفره برود که علت آن شکست‌های ارتباطی قبلی او و تجارب ناموفق یا احساس شرمندگی از گیرها و تکرارهای موجود در گفتارش باشد. در محیط مدرسه شنوندگان مؤثر بر فرد لکتی عبارت‌اند از: معلم، همکلاسی‌ها، ناظم و مدیر مدرسه. با توجه به نقش مؤثر و نیز اهمیت معلم از دیدگاه دانش آموز،

درس

در این جا به بررسی نقش معلم در کاهش لکنت دانش آموز می پردازیم.

نقش معلم در کاهش ناروانی کلامی

وقتی معلم کلاس با یک دانش آموز لکنتی روبه رو می شود، ممکن است نداند که چگونه باید با او رفتار کند، زیرا متأسفانه در نظام های آموزشی ما اطلاعات چندانی در مورد لکنت وجود ندارد. در دروس دانشگاهی معلمان هیچ گونه آموزشی در مورد رشد لکنت و علایم و انواع آن وجود ندارد. در نتیجه معلم ممکن است لکنت را علامت خجالت کودک، بی توجهی، دیرآموزی یا منزوی بودن او بداند. گاهی اوقات در تلاش دلسوزانه ای که معلم برای کمک کردن به دانش آموز انجام می دهد، کودک ممکن است کم حرف تر و خجالتی تر شود. از آن جا که مدرسه بخش اعظم محیط ارتباطی کودک را تشکیل می دهد، معلمان باید از ماهیت مشکل گفتاری کودک آگاه شوند و واکنش های مناسب مربوط به این اختلال را بشناسند. تحقیقات و تجربیات بالینی نشان داده است که هر قدر میزان امنیت خاطر عمومی و اعتماد به نفس کودک در مدرسه، به ویژه در مدرسه ابتدایی، بالاتر باشد، پیش آگهی بهبودی گفتار او بهتر خواهد بود.^۳

در این جا نکات قابل استفاده برای معلمان گرامی در ارتباط با دانش آموز لکنتی ذکر می شود:

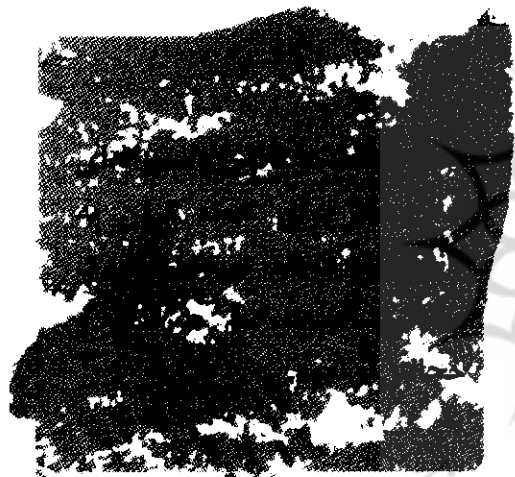
۱- با کودک به طور خصوصی صحبت کنید. به او توضیح دهید که حرف زدن نیز مانند سایر مهارت های یادگیری است و هر کس ممکن است اشتباهاتی داشته باشد. به این ترتیب او می فهمد که شما از مشکل او آگاه هستید و آن را پذیرفته اید.

۲- اگر در کلاس درس، دانش آموزان باید به نوبت جواب دهند، از دانش آموز لکنتی زودتر از همه سؤال کنید، زیرا او هر چقدر که بیش تر منتظر بماند، اضطراب و نگرانی اش افزایش خواهد یافت.

۳- اگر کودک در خواندن شفاهی با صدای بلند

مشکل زیادی دارد، او را با یکی دیگر از هم کلاسی هایش جفت کنید تا با هم بخوانند، زیرا یکی از خواص لکنت این است که در خواندن گروهی بروز پیدا نمی کند. برای آن که کودک فکر نکند که فقط برای او این کار را کرده اید، یکی دو نمونه دیگر را هم به همین شکل اجرا کنید. این کار به تدریج به کودک کمک می کند که اعتماد به نفس بیش تری پیدا کند و بتواند خودش به تنهایی با صدای بلند بخواند.

۴- هر چقدر که کودک تحت فشار ارتباطی باشد، لکنت او شدیدتر می شود. در نتیجه شنوندگان باید در مقابل کودک صبر و حوصله به خرج دهند. شما هم به عنوان معلم او سعی کنید با او به طور آهسته و توأم با مکث

صحبت کنید. پس از این که حرف او تمام می شود شما چند ثانیه مکث کنید و سپس صحبت کنید. این کار سرعت مکالمه را کاهش می دهد.

۵- حرف او را قطع نکنید. صحبت او را برایش کامل نکنید.

۶- لکنت نباید به چیزی تبدیل شود که کودک از آن خجالت می کشد.^۴

۷- به خاطر داشته باشید که لکنت یک مشکل گفتاری است و نه یک مشکل یادگیری. اضطراب، ترس و تنش می تواند از ابراز توانمندی ها و دانسته های دانش آموز جلوگیری کند.

۸- او را مطمئن کنید که شما مشکل گفتار او را یک مشکل تلقی نمی‌کنید و به آن چه او می‌گوید علاقه‌مندید.^۵

در این قسمت به چند سؤال رایج معلمان محترم در ارتباط با دانش‌آموزان لکنتی پاسخ داده می‌شود:

الف) وقتی که کودکی در کلاس من لکنت می‌کند، چه کار کنم؟

۱) به آن چه می‌گوید توجه کنید و نه به چطور گفتن او. شایان ذکر است که حتی در درمان مستقیم افراد لکنتی بارها این نکته تذکر داده می‌شود که (چیزی) که می‌خواهی بگویی مهم است و نه (شیوه) گفتن آن.

۲) فرصت و زمان کافی در اختیار دانش‌آموز قرار دهید تا بتواند بدون عجله و شتاب زدگی پاسخ خود را سازمان‌دهی کند و بگوید.

۳) از او نخواهید که سرعت گفتار خود را کاهش داده، نفس بگیرد یا آرام باشد. زیرا با این توصیه‌ها، شما صرفاً توجه او را از موضوع گفتار به مشکل گفتاری‌اش انتقال می‌دهید.

ب) آیا باید دانش‌آموز لکنتی را از دادن پاسخ‌های شفاهی و خواندن متن با صدای بلند معاف کنم؟

اگر شما کودک را از کار شفاهی در کلاس معذور کنید، یک تسکین موقتی را احساس خواهد کرد ولی دفعه بعد که با چنین موقعیتی روبه‌رو می‌شود، ترس و اضطراب با شدت بیش‌تری بر او غلبه خواهد کرد. برای کودک توضیح دهید که معاف کردن او از تکالیف شفاهی کمکی به او نمی‌کند، زیرا او باید نهایتاً یاد بگیرد که در گروه و جمع صحبت کند.

ج) در آموزش زبان دوم مانند زبان انگلیسی، چگونه عمل کنم؟

دانش‌آموزان لکنتی در هر گونه فعالیت که نیازمند صحبت کردن در جمع باشد مشکل دارند، به ویژه اگر بخواهند به زبانی صحبت کنند که واژگان و دستور زبان آن برایشان ناآشنا باشد. در این مورد باید کودک را تشویق کنید که در کلاس صحبت کند. سعی کنید سؤالاتی از او بپرسید که مطمئن‌اید جواب آن‌ها را می‌داند. اگر در پایان نیمسال، هنوز در مورد توانمندی‌های دانش‌آموز نامطمئن هستید به طور خصوصی او را مورد ارزیابی قرار دهید. اگر احساس می‌کنید که دانش‌آموز توانایی‌های بیش‌تری از آن چه بروز می‌دهد دارد، می‌توانید سؤالات را روی نوار ضبط کرده، او در خانه یا در محیط خلوت به آن‌ها پاسخ دهد.

د) آیا باید مشکل لکنت کودک را با سایر معلمان او در میان گذارم؟

بلی مهم است که سایر همکاران (به ویژه آن‌هایی که در رابطه با دانش‌آموزان) از مشکل او آگاه شوند.

ه) چگونه می‌توانم سایر همکلاسی‌ها را از مسخره کردن و خندیدن به دانش‌آموز لکنتی باز دارم؟

تمسخر می‌تواند بر عملکرد و احساس عزت نفس کودکان

مدرسه‌ای تأثیر بگذارد و منجر به افسردگی و احساس درماندگی و تنهایی شود. هم چنین تمسخر می‌تواند باعث تشدید رفتار لکنت شود.^۶ ملعبه شدن در مدرسه ممکن است اثرات دراز مدت اجتماعی، عاطفی و روانی برای دانش آموز داشته باشد. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که اکثر کودکان لکنتی مسخره شدن را در مدرسه تجربه می‌کنند که باعث بروز مشکلاتی در دوست‌یابی و روابط اجتماعی آنان می‌شود. متأسفانه حدود نیمی از معلمان و والدین از وجود چنین تمسخری آگاه نیستند.^۷

برای غلبه بر مشکل توهین و تمسخر دانش آموز لکنتی، می‌توانید به وجود تفاوت‌های فردی بین همه آدم‌ها اشاره کنید. از هر دانش آموز بخواهید که یک عادت یا صفت خاص خودش را که او را از بقیه متمایز می‌کند، نام ببرد. بر این عقیده تأکید کنید که ما همگی

اگر شما کودک را از کار شفاهی در کلاس معذور کنید، یک تسکین موقتی را احساس خواهد کرد ولی در بلندمدت که با چنین موقعتی روبه‌رو می‌شود، ترس و اضطراب با شدت بیش‌تری بر او غلبه خواهد کرد.

متفاوت هستیم و این تفاوت‌ها ارزش ما را بیش‌تر می‌کند و نه کم‌تر.

اگر متوجه شدید که دانش آموز لکنتی در اثر تمسخر هم‌کلاسی‌ها ناراحت شده است، به‌طور خصوصی با او گفت و گو کنید. به او بگویید که می‌دانید او با برخی از بچه‌های کلاس مشکل دارد. به او کمک کنید تا نام آن‌ها را بگوید و تشخیص دهد که اکثر بچه‌های کلاس طرف او هستند. به او بگویید که هر گاه مشکلی در این زمینه داشت با شما در میان بگذارد.

ارتباط معلم با آسیب شناس گفتار و زبان

در برخی از کشورها آسیب‌شناسان گفتار مستقر در مدرسه یا سیار بین چند مدرسه، خدمات گفتار درمانی را به دانش آموزان دارای مشکلات گفتاری از جمله لکنت ارائه می‌دهند. آن‌ها با چالش‌هایی مواجه‌اند، از جمله این که عوامل سرعت دهنده یا حفظ‌کننده مشکل لکنت هنوز ممکن است در محیط خانه و مدرسه در حال عمل باشند. کودک ممکن است گفتار درمانگر را در محیط مدرسه با کارکنان آموزشی یکی تلقی کند یا گفتار درمانگر ممکن است خودش را با اولیای مدرسه یکی کند که چنین امری برای ایجاد یک رابطه درمانی مناسب زیان‌آور است.^۸

به هر حال در کشور ما خدمات گفتار درمانی در کلینیک‌های توان‌بخشی یا در کلینیک‌های مشاوره آموزش و پرورش ارائه می‌شود و در مدارس عادی چنین خدماتی به‌طور مستقیم در دسترس نیست. ارتباط بین معلم و گفتار درمانگر ممکن است از طرف معلم آغاز شود که با نوشتن یک گزارش از وضعیت کودک و ارجاع کودک برای درمان انجام می‌شود یا از طرف گفتار درمانگر باشد، به‌طوری که معلم و مسئولان مدرسه در فرایند درمان و مشاوره به یاری طلبیده شوند.

به هر حال انتظار حرفه‌ای این است که آسیب‌شناس گفتار و زبان با مشارکت معلم درمان کودک را آغاز کند و هر دو (درمانگر و معلم) باید با مشارکت مؤثر و دوجانبه برای روبه‌رو شدن با نیازهای کودک لکنتی تلاش کنند.^۹ در واقع آسیب‌شناس گفتار و زبان می‌تواند از محیط مدرسه و کلاس نه تنها برای بهبود بخشیدن به ناروانی گفتار کودک، بلکه جنبه‌های عاطفی و رفتاری لکنت استفاده کند. شاید یکی از بهترین منابع مشاهده و تکمیل اطلاعات در مورد لکنت دانش آموز و ابعاد مختلف آن معلم وی باشد. زیرا معلم فرصت استثنایی برای شناخت جنبه‌های مختلف عاطفی، رفتاری، حرکتی، زبانی

وقتی کودکان را در مدرسه ثبت نام می کنید به مدیر و معلم در مورد لکنت او اطلاع دهید. کسانی که در فرایند آموزش کودک شما فعالیت می کنند اگر از مشکل گفتاری او آگاه باشند، می توانند به یکپارچه سازی کودک شما با کودکان دیگر کمک کنند. مدرسه برای برخی از کودکان بسیار تنش زا و استرس آور است. تجربه بالینی نشان داده است که اگر کودکان لکنتی در مدرسه مورد حمایت معلمان و هم کلاسان خود قرار نگیرند و توسط آن ها درک و پذیرفته نشوند، مدرسه می تواند به محلی تبدیل شود که تجربه های دردناکی برای این کودکان فراهم می سازد.

اگر مسئولان مدرسه از لکنت کودک شما خبر داشته باشند می توانند معلمان و اولیای مربوط را آگاه کنند. به هر حال بیش تر مدارس دارای نظامی اند که

و شناختی دانش آموزان خود را داراست، به ویژه در مدارس ابتدایی که در طول سال یک معلم با یک گروه از دانش آموزان سروکار دارد کاربرد اهداف درمانی و تعمیم روش ها به محیط های خارج از کلینیک درمانی نیز در کلاس درس امکان پذیر است^{۱۰}. آسیب شناسان گفتار و زبان باید با معلم در مورد روند کلامی و واکنش های کودک صحبت کنند، اهداف درمانی خود را برای آنان توصیف کنند و در مورد روش های درمانی مورد قبول معلم بحث کنند. همکاری و درک متقابل بین گفتار درمانگر و معلم، عامل کلیدی در درمان موفقیت آمیز کودک است.

توصیه هایی به والدین

برخی از والدین از گفتن این که کودکشان لکنت

دارد، اکراه دارند. آن ها امیدوارند که این مشکل با

رشد کودک یا با درمان از بین خواهد رفت. اما

برای آن که تطابق کودک در مدرسه، به

خصوص در سال های اول، تسهیل شود و

کودک در محیط آموزشی خود

پذیرفته شود، رعایت نکات زیر

مفید به نظر می رسد.

والدین با پذیرش این که لکنت یک اختلال نسبتاً شایع گفتاری و تا حدی قابل درمان است، شرایط ارتباطی خانوادگی مناسبی می‌تواند عامل بسیار مهمی در تعیین پیش‌آگهی و بهبودی لکنت کودک خود باشند.

مشکلات ویژه کودکان را مورد توجه خاص قرار می‌دهد و به آن رسیدگی می‌کند. اگر کودک شما تحت برنامه درمانی قرار دارد، آسیب شناس گفتار و زبان می‌تواند اطلاعات لازم را به مدرسه و معلم انتقال دهد و باب گفت و گو و مشارکت را در این زمینه باز کند. البته خیلی از والدین ممکن است چنین ارتباطی را به خوبی شکل داده باشند و بسیاری هم ممکن است اجازه داده باشند که احساس شرم و گناه بر آن‌ها غلبه کرده و مسیر ارتباطی خوبی بین مدرسه، خانه و کلینیک ایجاد نکرده باشند.

البته تجربیات و دیدگاه‌های درمانگر در انتخاب روش درمانی تأثیر بسزایی دارد. به هر حال درمانگر از هر رویکردی که استفاده کند، همکاری فعالانه معلم و والدین در تعمیم و تثبیت شیوه‌های مورد استفاده او بسیار مورد نیاز است. تغییر نگرش فرد لکنتی نسبت به گفتار و برقراری ارتباط از طریق ایجاد تغییر در محیط ارتباطی شنوندگان، به ویژه معلم، والدین و شنوندگان دائمی کودک امکان پذیر می‌گردد. شیوه‌های اصلاح گفتار نظیر کشیدن گفتار، طولانی کردن گفته‌ها، رویکردهای رفتار درمانی، رویکردهای آمیخته، ارادی کردن لکنت و لکنت روان و ساده را می‌توان در محیط کلاس درس و محیط خانه کودک به کار برد و کارایی آن‌ها را مورد قضاوت قرار داد.

برخی از والدین دچار احساس گناه در مورد لکنت فرزندشان می‌شوند. آن‌ها ممکن است از این که کودک یک معلولیت دائمی را در زندگی اش تجربه کند، بترسند. هم چنین ممکن است به خاطر پیش‌آمدگی ژنتیکی در ابتلای فرزندشان به لکنت، خود را مستحق سرزنش بدانند یا خود را سرزنش کنند که چرا اقدام لازم و زود هنگام را برای او انجام نداده‌اند.^{۱۱}

اما والدین با پذیرش این که لکنت یک اختلال نسبتاً شایع گفتاری و تا حدودی تابع شرایط ارثی خانوادگی است، می‌توانند عامل بسیار مهمی در تعیین پیش‌آگهی و بهبودی لکنت کودک خود باشند. بدین ترتیب والدین با حفظ آرامش و درک و پذیرش کودک باید در حلقه ارتباطی درمانگر - معلم - والدین وارد شده، فعالانه در امر درمان کودک خود مشارکت کنند.

در مجموع اهداف گفتار درمانی کودک لکنتی باید به صورت فردی نوشته شوند و بتوانند منجر به برون‌دادهایی شوند که پایدار بمانند و تعمیم پیدا کنند. گفتار درمانی باید به این کودکان کمک کند که به طور مؤثر و کارآمد ارتباط برقرار کنند و نگرش‌های مثبتی در مورد خودشان و راه‌های برقراری ارتباطشان ایجاد کنند.^{۱۲} برای بسیاری از کودکان مدرسه‌ای، لکنت چیزی بیش از ناروانی گفتاری، تنش جسمی و تقلاست. بنابراین درمان موفقیت‌آمیز برای لکنت باید بر

درمان لکنت

لکنت مانند بسیاری از اختلالات گفتار و زبان یک پدیده فردی تلقی می‌شود. گرچه همگنی‌ها و شباهت‌های زیادی بین افراد لکنتی وجود دارد، اما لکنت هر فرد مانند اثر انگشت او بی‌همتاست. در نتیجه درمان لکنت تابع شرایط جسمانی، روانی، ارتباطی و محیطی هر فرد است. درمانگر باید نیم‌رخ فردی کودک را با توجه به ویژگی‌های خاص او رسم کرده، برنامه درمانی را با توجه به این نیم‌رخ در نظر بگیرد.

پی‌نوشت‌ها:

1- HAYHOW. R. CRAY . A.M. ENDERBY. P. STAMMERING AND THERAPY VIEWS OF PEOPLE WHO STAMMER. J FLUENCY DISORDER (2002) SPRING : 27(1) : 1-16.

2- INTERNET : CANADIAN ASSOCIATION FOR PEOPLE WHO STUTTER.

3-CURLEE. RICHARD F. (1999) . STUTTERING AND RELATED DISORDERS OF FLUENCY (2 nd ED).NEW YORK :THIEME.

4- INTERNET : STUTTERING FOUNDATION OF AMERICA .

5- INTERNET: CANADIAN ASSOCIATION FOR PEOPLE WHO STUTTER.

6- MURPHY W. P. QUESAL.R.W. STRATEGIES FOR ADDRESSING BULLYING WITH THE SCHOOL - AGE CHILD WHO STUTTER. SEMI SPEECH LANG (2002) . AUG : 23(3) : 205 -12.

7- HUGH - JONES .S. SMITH. P.K. SELF - REPORTS OF SHORT AND LONG - TERM EFFECTS OF BULLYING ON CHILDREN WHO STAMMER . BR. J. EDUE PSYCHOL (1999). JUN: 69(PT2): 141-58.

8- STUTTERING: SUCCESSES AND FAILURES IN THERAPY (9th ED) (2002), STUTTERING FOUNDATION OF AMERICA.

9- ZEBROWSKI, P.M., CILEK. T.D. STUTTERING THERAPY IN THE ELEMENTARY SCHOOL SETTING : GUIDELINES

FOR CLINICIAN - TEACHER COLLABORATION, SEMIN SPEECH LANG 1997 : 18(4) : 320-40.

10- WILLIAMS D.F. DUGAN, P.M., ADMINISTERING STUTTERING MODIFICATIN THERAPY IN SCHOOL SETTING.

SEMIN SPEECH LANG (2002), AUG; 23(3) : 187-97.

11- BOTHE , A.K. SPEECH MODIFICATION APPROACHES TO STUTTERING TREATMENT IN SCHOOLS. SEMIN

SPEECH LANG (2002), AUG; 23(3): 181-6 .

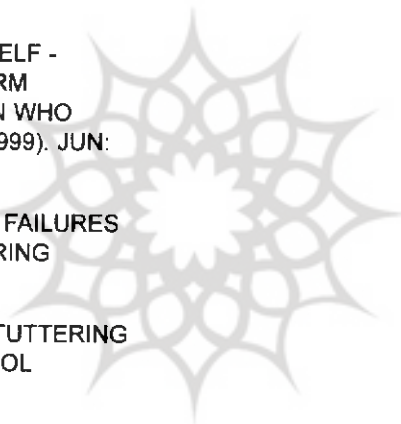
12- SISKIN , V. THERAPY PLANNING FOR SCHOOL - AGE CHILDREN WHO STUTTER, SEMIN SPEECH LANG (2002) AUG ; 23(3) : 173-80.

13- YARUSS, J.S., REARDON, N.A. SUCCESSFUL COMMUNICATION FOR CHILDREN WHO STUTTER : FINDING THE BALANCE. SEMIN SPEECH LANG (2002). AUG; 23(3): 195-204.

چیزی بیش از صرفاً این مشخصه‌های قابل مشاهده تأکید کند. درمانگر باید به کودکان و اطرافیان آن‌ها کمک کند تا واکنش‌های منفی نسبت به لکنت را کاهش داده، تحمل و پذیرش گفتار آنان را افزایش دهند. این کودکان باید به کمک درمانگر و اطرافیان، موانع ارتباط موفقیت‌آمیز را از سر راه بردارند و مهارت‌های ارتباطی کلی خود را بهبود بخشند. زمانی که کودکان بتوانند بین افزایش روانی گفتار و نگرش‌های ارتباطی سالم، تعادل به وجود آورند، بهترین فرصت را خواهند یافت تا ارتباط گران‌موقی شوند و آزادانه و با اعتماد به نفس در هر

موقعیت و شرایطی صحبت

کنند. ۱۳

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

